

Læringsmiljøutvalg
En gjennomgang av årsrapporter fra
2007 – 2009

Kari Line Seierstad Johnsen, Nasjonal pådriver

20.10.2009

Læringsmiljøutvalg - en gjennomgang av årsrapporter fra 2007-2009

1.0 Innledning

Etter innføring av kvalitetsreformen i 2003 ble læringsmiljøet satt mer i fokus. Gjennom universitets- og høyskoleloven ble det lovfestet at alle læresteder skal ha et læringsmiljøutvalg (LMU).

Utvalget har ansvar for studentenes studie- og læringsmiljø og for at det fysiske og psykiske arbeidsmiljøet er forsvarlig ut fra en samlet vurdering av hensynet til studentenes helse, sikkerhet og velferd. LMU skal bidra til at dette blir gjennomført og de skal også arbeide for å forbedre studentvelferden på lærestedet. LMU skal rapportere direkte til skolens styre og hvert år avgi rapport om institusjonenes arbeid og læringsmiljø.

Etter at læringsmiljøutvalgene har vært i drift i om lag seks år har det kommet innspill på at utvalgene har behov for et nasjonalt organ som kan arbeide for felles retningslinjer. Den nasjonale pådriveren for tilgjengelighet i høyere utdanning har fått i oppdrag fra Kunnskapsdepartementet å dra i gang en slik nettverksfunksjon.

Som en start på å danne et nettverk for læringsmiljøutvalgene er det behov for å vite mer om hva slags funksjon dette organet har i dag. For å bli bedre kjent med læringsmiljøutvalgenes virke har de siste årsrapportene fra lærestedene blitt gjennomgått. Målet har vært å se på hva utvalgene har vært opptatt av, utvalgenes sammensetning, gjennomslagskraft, utfordringer og hva de får til. Det er viktig å påpeke at informasjon som er benyttet kun er basert på hva læringsmiljøutvalgene har rapportert i sin årlige rapport til styret. Da det ikke finnes noen mal for hva som skal innrapporteres kan utvalg også ha arbeidet med saker som ikke framkommer av

årsrapporten. Det er også en del rapporter som er lite detaljerte og det er stor sannsynlighet for at flere utvalg utretter mer og har andre saker på dagsorden enn det som fremkommer av den årlige rapporten til lærestedets styre.

1.1 Deltakere

Flere læresteder har lagt ut årsrapportene på nettsidene. Der de ikke har vært tilgjengelige har e-post blitt sendt til lærestedet og/eller læringsmiljøutvalget med forespørsel om å få tilgang til siste årsrapport. Det ble sendt ut e-post i august 2009 med påminnelse i slutten av september. Per 20.10.09 har det blitt samlet inn 35 årsrapporter. Utvalgenes arbeidsår skiller seg ved at noen rapporterer fra studieår mens andre arbeider etter kalenderår. Noen har ennå ikke utarbeidet rapporter for 2008/2009, mens andre ligger på etterskudd med årsrapportene. Grunnlaget for denne gjennomgangen er 11 rapporter fra 2008/2009, 11 rapporter fra 2008, 11 rapporter fra 2007/2008 og 2 rapporter fra 2007. Fire læresteder melder at de ikke har utarbeidet årsrapport og to læresteder har det ikke lyktes å komme i kontakt med.

1.2 Lovteksten

Lovteksten i universitets- og høyskoleloven er grunnlaget for læringsmiljøutvalgenes arbeid. Den er som følger:

I § 44.1 fastsettes det at styret har det overordnede ansvaret for studentenes læringsmiljø.

§ 44.2 utdyper dette ansvaret nærmere:

Styret har ansvar for at læringsmiljøet på institusjonen, herunder det fysiske og psykiske arbeidsmiljø, er fullt forsvarlig ut fra en samlet vurdering av hensynet til studentenes helse, sikkerhet og

velferd. I utformingen av det fysiske arbeidsmiljøet skal det, så langt det er mulig og rimelig, sørges for:

- at lokaler, atkomstveier, trapper m.v. er dimensjonert og innredet for den virksomhet som drives;*
- at lokalene har gode lys- og lydforhold og forsvarlig inneklime og luftkvalitet;*
- at lokalene blir vedlikeholdt og er rene og ryddige;*
- at lokalene er innredet slik at uheldige fysiske belastninger for studentene unngås;*
- at virksomheten er planlagt slik at skader og ulykker forebygges;*
- at tekniske innretninger og utstyr er forsynt med verneinnretninger og blir vedlikeholdt slik at studentene er vernet mot skader på liv og helse;*
- at lokaler, atkomstveier, sanitæranlegg og tekniske innretninger er utformet på en slik måte at funksjonshemmede kan studere ved institusjonen;*
- at læringsmiljøet er innrettet for studenter av begge kjønn;*
- at læringsmiljøet er utformet etter prinsippet om universell utforming.*

Bestemmelsen om læringsmiljøutvalget (§ 44.3) er formulert slik:

Ved institusjonen skal det være et læringsmiljøutvalg som skal bidra til at bestemmelsene i nr. 1 og 2 blir gjennomført. Utvalget skal delta i planleggingen av tiltak vedrørende læringsmiljø, og nøye følge utviklingen i spørsmål som angår studentenes sikkerhet og velferd. Styret kan tillegge utvalget også andre oppgaver.

Læringsmiljøutvalget skal holdes orientert om klager som institusjonen mottar fra studenter vedrørende læringsmiljøet. Læringsmiljøutvalget kan gi uttalelser om disse forholdene. Læringsmiljøutvalget skal gjøres kjent med pålegg og andre enkeltvedtak som Arbeidstilsynet treffer.

1.3 Et "vidt" mandat

Det er i utgangspunktet lovteksten som er mandatet til læringsmiljøutvalgene. Tilbakemeldingene Kunnskapsdepartementet har mottatt og det uttalte ønske om å opprette et nasjonalt nettverk som kan utarbeide felles retningslinjer for utvalgene, kan tyde på at lovteksten ikke fungerer optimalt som mandat. Kanskje er loven for lite konkret og kanskje har den for store rom for fortolkninger om hva som er læringsmiljøutvalgenes oppgave. Hva er egentlig et fullt ut forsvarlig læringsmiljø? I forhold til det fysiske arbeidsmiljø er det nedfelt noen punkter i loven som styret, med læringsmiljøutvalgets hjelp, skal sørge for er i orden. Krav til det psykiske arbeidsmiljø er ikke spesifisert på samme måte som den fysiske delen. Samtidig viser også punktene om de fysiske forholdene som skal følges opp at det er et enormt felt LMU skal bevege seg innenfor og være en pådriver for.

Loven sier også at læringsmiljøutvalgene skal holdes orientert om klager som institusjonen mottar fra studenter vedrørende læringsmiljøet. I gjennomgangen av årsrapportene var det lite som tydet på at utvalgene systematisk får beskjed om klager som blir rettet til andre instanser enn LMU. Det kan hende at det skjer i større grad enn årsrapportene forteller, men legger man årsrapportene til grunn ser det ikke ut til at ledelsen ved lærestedene eller andre avdelinger i stor grad informerer læringsmiljøutvalgene om forhold som har vært påklagd. Flere av læringsmiljøutvalgene nevner i sine årsrapporter at de ønsker tettere kontakt både med andre avdelinger og med ledelsen. Det kan derfor tyde på at det for en del av utvalgene er utfordringer med å få saker og jobbe med og at det ikke er så lett å ha en tett dialog med andre instanser ved institusjonen.

I årsrapportene som er gjennomgått viser det seg at flere

læresteder selv utarbeider eget mandat for å konkretisere arbeidet læringsmiljøutvalget skal utføre. 10 av 35 læringsmiljøutvalg har utarbeidet egne og mer konkrete mandat, funksjonsbeskrivelser eller utdypning av hvordan de forstår loven. Dette kan tyde på at disse lærestedene har sett behov for å presisere hva læringsmiljøutvalget skal gjøre og hva de egentlig skal være på det enkelte lærestedet. Det ser også ut til at noen av læringsmiljøutvalgene som har valgt å utarbeide eget mandat eller funksjonsbeskrivelse bruker en del tid på dette og at arbeidet med å definere hvem LMU skal være er sentralt i deres arbeid. Dette kan være resultat av en erkjennelse av at det ikke er mulig å gjøre alt som loven pålegger og at de derfor må velge seg noen fokusområder som er relevante for forholdene ved deres lærested.

Lovteksten gir arbeidstilsynet oppgaven å føre tilsyn med at institusjonene følger opp ansvaret for studentenes læringsmiljø. Av de 35 årsrapportene er det kun to læringsmiljøutvalg som melder om tilsyn fra Arbeidstilsynet. Høgskolen i Telemark og Høgskolen i Vestfold ble i 2007/2008 kontrollert av arbeidstilsynet. Ingen avvik ble her funnet.

De fleste læringsmiljøutvalgene innleder årsrapporten med å henvise til universitets- og høyskoleloven som er utgangspunkt for deres arbeid. Selv om loven er utvalgenes mandat, viser årsrapportene at ikke alle deler av lovens pålegg blir fulgt opp. Noen områder prioriteres klart mindre enn andre områder. Årsaker til det kan være mengden av oppgaver loven pålegger LMU å følge opp, det kan være mangel på tydelighet i loven og det kan som nevnt være lokale tilpasninger og spissing mot det som er viktigst ved det enkelte lærested. Årsakene vet vi lite om, men kanskje kan opprettelsen av et nettverk for læringsmiljøutvalgene bidra til å finne ut hvorfor noen områder prioriteres høyere enn andre og se

på muligheter for å følge opp de mer "glemte" områdene. Videre i denne rapporten vil noen av hovedelementene i lovteksten bli tatt opp for å se hvordan læringsmiljøutvalgene forholder seg til disse.

2.0 Møtefrekvens og medlemmer

Det kan være interessant å se på hvem som er medlemmer av læringsmiljøutvalgene, sammensetning av utvalgene og hvor ofte de møtes. Både utvalgenes størrelse og møtehyppighet varierer stort.

2.1 Møtevirksomhet

Møtefrekvensen i de ulike læringsmiljøutvalgene varierer i stor grad. I 30 av 35 årsrapporter finnes det informasjon som sier noe om møtehyppigheten. Læringsmiljøutvalgene holder alt fra 0 til 7 møter i året. Handelshøgskolen BI melder om to læresteder uten egne LMU-møter, men de viser til at de tar opp LMU-saker i andre fora. De 30 lærestedene som refererer til antall møter har et snitt på 4,8 møter i året. Det ser ikke ut til at det er noen sammenheng om lærestedene er store eller små i forhold til hvor ofte læringsmiljøutvalget møtes. Men det kan se ut til at det er særlig små høyskoler som har lite utfyllende rapporter med mangelfull informasjon både i forhold til møtefrekvens, saker på dagsorden og planlagt arbeid framover. Det er også flere læringsmiljøutvalg som har planlagt flere møter, men som har avlyst på grunn av manglende saker eller dårlig oppmøte. Flere læringsmiljøutvalg nevner også i sine rapporter at de ønsker å bruke mer av møtetiden til diskusjonssaker framfor informasjonssaker. Det kan være tegn på et ønske om å være pådriver, få fram nye saker og ikke kun være et forum som utveksler informasjon.

2.2 Sammensetning av læringsmiljøutvalgene

Læringsmiljøutvalgene skal være sammensatt av like mange ansatte som studenter. Det kan være egne observatører til stede i møtene noe flesteparten av utvalgene har valgt å ha. Utvalgene varierer i størrelse fra 4 til 12 medlemmer. Av 35 årsrapporter kunne det leses ut sammensetningen av utvalgene i 28 av dem. Alle som rapporterer om hvem som har vært representanter i læringsmiljøutvalget i 2007/2008/2009 har en lik fordeling mellom ansatte og studenter. Ut i fra årsrapportene som informerer om hvem medlemmene er ser det altså ut til at kravet om lik fordeling mellom ansatte og studenter blir fulgt. Hvert utvalgsmedlem skal ha personlig vara. Her er det større forskjeller og det er kun syv utvalg hvor alle studenter og ansatte har hver sin personlige vara. I flere utvalg har en del, enten studenter eller ansatte vara, mens andre utvalg står uten personlig vara overhodet. Noen utvalg melder om utfordringer med å rekruttere medlemmer og da kan man også anta at det kan være vanskelig å rekruttere personlig vare til hver representant i LMU.

Det er ikke alle årsrapportene som opplyser om hva slags stilling eller hva slags studieløp/verv medlemmene i utvalget har. I rapportene hvor de ansatte presenteres utover navn ser det ut til at rektor, prorektor, direktører og ledere er godt representert. Blant studentene ser det ut til at studenter som allerede har verv ofte også tar på seg LMU-verv. Studentråd, studentting, studentparlament og studentstyret er engasjement som går igjen blant studentene som sitter i LMU. I de 28 rapportene som sier noe om hvem som sitter i utvalget opplyses det at om lag 1/3 av studentrepresentantene har andre verv i tillegg til å sitte i LMU. Det er samtidig umulig å si om dette også gjelder flere av studentene. Det er godt mulig at også andre studentrepresentanter i LMU også har andre verv selv om det ikke opplyses om i årsrapporten.

Likevel, at såpass mange av studentene har andre verv ved lærestedet, kan tyde på at det ofte er studenter som allerede er engasjert i studentpolitikk o.l. som velger å sitte i læringsmiljøutvalgene. Det kan synes positivt at det er engasjerte studenter som velger å sitte i LMU, men kanskje kan det også være en utfordring for dem å få fram saker fra mindre engasjerte medstudenter? Hvordan studentrepresentantene opplever dette er et interessant spørsmål.

3.0 Kjenner studentene til LMU?

En av de første utfordringene i arbeidet med å kartlegge læringsmiljøutvalgenes arbeid var å finne fram til utvalgenes nettsider. I en gjennomgang av lærestedenes hjemmesider kan det oppleves vanskelig å faktisk finne informasjon om LMU. De ulike lærestedene har ulik struktur på sine nettsider og LMU-sidene er å finne ulike steder i nettsidenes hierarkiske system.

Mange av utvalgene har egne nettsider med varierende grad av innhold, men det er altså flere av sidene som er "godt gjemt" og som ikke oppleves som lett tilgjengelige om du ikke vet at de er der. Av de 35 rapportene som nå er skaffet til veie er det kun om lag 10 rapporter som er hentet fra nettsidene. Det er helt sikkert flere enn 10 læresteder som har lagt ut LMU-rapporten på nettsidene, men der det ble for tidkrevende å finne sidene var det enklere å sende en henvendelse på e-post for å få tak i rapporten. Dette ga en antakelse om at kjennskapen til læringsmiljøutvalgene kan være mangelfull fordi informasjon om arbeidet deres i flere tilfeller er lite tilgjengelig.

I gjennomgangen av årsrapportene ble denne antakelsen bekreftet. Hvis én fellesnevner skal trekkes fram fra utvalgenes arbeid er det

deres utfordring med å bli synlige for studentene – d.v.s. de som læringsmiljøutvalgene skal arbeide for. Flere av lærestedene tar opp mangel på kontakt mellom læringsmiljøutvalgene og studentene. Mange læringsmiljøutvalg opplever at studentene ikke kjenner dem og noen mener også at det er et problem med lite engasjerte studenter i forhold til læringsmiljøspørsmål. Det synes som mange av læringsmiljøutvalgene opplever det som utfordrende å få studentene på banen. Flere læringsmiljøutvalg melder i sine årsrapporter om muligheten studentene har for tilbakemelding og rapportering av avviksmeldinger. Likevel er det flere som i løpet av året har fått svært få eller ikke har fått henvendelser i det hele tatt. Hele 19 av 35 læringsmiljøutvalg fokuserer på at de må jobbe for å bli mer synlige og/eller skal jobbe med å utvikle og forbedre web-sider for å lette kontakten med studentene. Noen har startet dette arbeidet, men mange har dette som fokusområder i året som kommer. De fleste av de 19 utvalgene sier noe om at det er viktig å bli mer synlige og mer tilgjengelige for studentene, mens noen går videre og jobber konkret med tiltak for å bli bedre kjent og dermed i større grad kan få inn saker og jobbe for det studentene opplever er problematisk i forhold til læringsmiljøet. Noen av tiltakene utvalgene har kommet opp med er blant annet bedre og mer tilgjengelige nettsider, økt kontakt med de ulike avdelingene, synlighet i form av brosjyrer, informasjon på storskjerm og visittkort, dialogmøter, utvikling av læringsmiljøhåndbok, utdeling av læringsmiljøpris og bedre informasjon til nye studenter.

Mangel på avviksmeldinger kan være et tegn på at studentene ikke kjenner til læringsmiljøutvalget og dets funksjon. Tilgjengeligheten til nettsider kan være en årsak til at det ikke kommer flere meldinger om avvik og problemer. Men før studentene vurderer å benytte seg av web-sider, avviksmeldingsknapp o.l. må de vite hva og hvem utvalget er, hva de gjør og når de skal kontaktes.

Læringsmiljøutvalgene har kanskje ikke brukt nok ressurser og tid på å gjøre seg kjent for studentene samt andre deler av organisasjonen, og det er tydelig at dette vil bli fokusert på i mange utvalg i tiden framover.

Et par av lærestedene tar også opp det dilemmaet det kan være med å være for tilgjengelig i forhold til å kunne melde fra om avvik gjennom LMU. De hevder at de i utgangspunktet ønsker at man skal ordne opp i forholdene underveis og gjerne direkte med avdeling/institutt. Dette kan være tegn på usikkerhet rundt utvalgets mandat og utfordringer i forhold til skillelinjer om arbeidsdeling mellom institutt og læringsmiljøutvalg.

4.0 Hovedmomentene i lovteksten

I dette avsnittet blir noen av hovedelementene i lovteksten gjennomgått; fysiske forhold, universell utforming, psykisk arbeidsmiljø og sikkerhet. Studentenes velferd er et annet moment som loven pålegger læringsmiljøutvalget å følge opp. Velferdsbiten er generelt lite direkte omtalt i årsrapportene, og vil ikke få fokus i denne rapporten. Men indirekte ligger det mye velferd i avsnitt om fysiske og psykiske forhold ved læringsmiljøet.

4.1 Fysiske forhold

Som det står i universitets- og høyskoleloven skal LMU påse at styret ved lærestedet sørger for at de fysiske forholdene ved lærestedene er forsvarlige. I årsrapportene fremgår det at så godt som samtlige læresteder har gjort fysiske utbedringer i løpet av det siste året. Der det ikke kommer fram at tiltak er iverksatt er årsrapporten generelt tynn og går lite i dybden. Det kan derfor

være at utbedringer er foretatt, men at LMU ikke har registrert dette eller fungert som pådriver i utbedringen.

Fysiske utbedringer som er foretatt og planlagt framover er av alle varianter fra montering av flere stikkontakter til renovering av bygg. Men gjennomgående ser det ut til at læringsmiljøutvalgene er opptatt av og følger opp fysiske utbedringer av mindre karakter. Det er også en tendens i årsrapportene til at det refereres til hva som er gjort ved lærestedet. Det er ut i fra flere av rapportene vanskelig å se hva slags rolle LMU har hatt i prosessen. Flere av årsrapportene refererer til planlagte prosjekter ved lærestedet og her påpekes det at LMU forventes eller ønsker å ha en rolle i dette arbeidet. Hva slags rolle er imidlertid uklart. Det er også i stor grad vanskelig å se hvor i prosessen læringsmiljøutvalget kommer på banen i forhold til fysiske utbedringer. Der læringsmiljøutvalgene refererer til fysiske forhold som skal eller har vært arbeidet med er det vanskelig å se hvorvidt læringsmiljøutvalget har vært en direkte pådriver til at noe skjer eller skal skje, eller om de refererer til hva som er planlagt eller gjort uavhengig av dem.

Her er en kort oversikt over hva noen av læringsmiljøutvalgene fokuserer på når de i sin rapport går gjennom forbedringer av det fysiske arbeidsmiljøet. Her er konkrete tiltak og bevisste strategier for å få noe til, og her finnes mer generelle punkter som er lite målbare.

- refererer til hva som er gjort siste år, lagt inn forslag til hva som bør gjøres i budsjettforslag
- gjennomført befaring og fulgt opp mindre utbedringer
- følger kontinuerlig opp små vedlikeholdsoppgaver
- arbeider for å oppfylle universell utforming
- pådriver for at alle bygningsmassene gjennomgås

- behandlet saker om strømuttak, bedret ventilasjon, sykkelstativ
- ber drift og Statsbygg om å komme med innspill
- gjennomført befaring for gruppearbeidsplasser og kontrollert at nye plasser blir brukt
- forventet at LMU får en sentral plass i forbindelse med samlokalisering
- LMU vil følge opp arbeidet med UU
- følger opp arbeid med studentarbeidsplasser
- vil bli involvert i prosjekt hvor det foregår kvalitetssikring av studentarbeidsplasser
- bevilget penger til læresaler og studiesenter
- vil bruke en tverrfaglig koordineringsgruppe som arbeider med det fysiske læringsmiljø som en saksforberedende gruppe for LMU
- henvendelse til direktør direkte om å opprette stille rom
- prioriterer arbeid med lesesalsplasser

Dette viser noe av hva læringsmiljøutvalgene er opptatt av i forhold til utbedring av fysiske forhold – de jobber både med de små sakene og de store linjene. Men som nevnt er det overveiende vanskelig å lese ut av rapportene hvordan de jobber med disse sakene. Ordlyd som "vil følge opp", "vil involveres i", "prioriterer" sier noe om at arbeid med det fysiske arbeidsmiljøet er viktig, men ikke så mye om hvordan det skal gjøres i praksis. Noen læringsmiljøutvalg jobber direkte med handlingsplan for studenter med funksjonsnedsettelse. Her kan kanskje mye av konkrete tiltak og mer tydelighet i prosessene leses ut.

4.1.1 Universell utforming

I forbindelse med den nye diskriminerings og tilgjengelighetsloven som innebærer plikt til universell utforming (UU), var det interessant å se om læringsmiljøutvalgene hadde arbeidet med dette det siste året. Det fremgår av årsrapportene at det er svært varierende om UU har fokus i utvalgene.

Av de 35 årsrapportene er det 15 læringsmiljøutvalg som direkte tar opp UU som et viktig prinsipp å jobbe etter og som har dette som et fokusområde. Det ser også ut til at læringsmiljøutvalgene som vektlegger UU også er de som fokuserer mye på tilrettelegging og/eller jobber med handlingsplan for studenter med funksjonshemming. 10 av 15 utvalg som fokuserer på UU har også i sin årsrapport fokus på tilrettelegging og/eller arbeider med handlingsplan for studenter med funksjonsnedsettelse. Det kan tyde på at læresteder og læringsmiljøutvalg som jobber mye med tilrettelegging i større grad har evnet å rette fokus mot UU. Etter gjennomgang viser det seg at det er de "gamle" universitetene (UiO, UiB, UiT, NTNU) som i størst grad legger vekt på tilrettelegging og/eller UU. I tillegg har noen av læringsmiljøutvalgene ved høyskoler, (som Høgskolen i Vestfold, Sør-Trøndelag, Hedmark og Telemark) stort fokus på tilrettelegging og oppfølging av handlingsplaner for studenter med funksjonsnedsettelse.

Det kan imidlertid se ut til at UU ikke har nådd helt inn i mange av lærestedenes læringsmiljøutvalg. Loven er ny og det kan hende det er behov for ytterligere informasjon og opplæring i hva loven krever for at LMU skal kunne være et organ som kan bidra til at UU blir ivaretatt ved lærestedet. Ved neste årsrapport vil man kanskje kunne se en sterkere tendens til at UU gjør seg gjeldene i LMUs arbeid når loven har vært virksom over noe tid.

4.2 Sikkerhet

Læringsmiljøet skal også være forsvarlig for studentene i forhold til sikkerhet. Dette er et tema som generelt er lite berørt i årsrapportene. Mange går systematisk gjennom studentenes læringsmiljø i forhold til fysiske utbedringer som er gjort eller skal gjøres samt psykiske og helsemessige forhold. I henhold til rapportene ser det ut til at sikkerhetsmessige forhold ikke er behandlet eksplisitt i stor grad. Om det er et resultat av at sikkerheten ved lærestedene er overveiende tilfredsstillende eller at sikkerhet ikke har blitt satt i fokus er vanskelig å si noe om. Igjen kan mangel på tilbakemeldinger fra studenter være en årsak til at LMU ikke behandler slike saker. Likevel er sikkerhet et område hvor føre var-prinsippet er ufravikelig.

Noen læringsmiljøutvalg har behandlet sikkerhetsmessige saker som har omhandlet beredskapsplan for studietur, hygieneforhold i kantina, brannsikkerhet, beredskapsplan ved kriser, trafikksituasjon, retningslinjer for kjemikaliestyling, risikovurdering av sikkerhetsopplæring for lab, feltarbeid og ekskursjoner og arbeid med å opprette felles koordinerende kriseteam for læresteder i samme by (Trondheim). Kun 8 av de 35 rapportene ser ut til å ha hatt fokus på sikkerhetsmessige forhold ved institusjonen. Det kan synes som et lavt tall når loven pålegger læringsmiljøutvalgene å bidra til at også sikkerheten for studentene er fullt ut forsvarlig. I utvalgene hvor sikkerhet har vært gjenstand for diskusjon eller saksbehandling ser det også ut til at det ikke har omfattet en veldig stor del av læringsmiljøutvalgenes arbeid. Sakene er stort sett beskrevet kort i årsrapportene og vies lite plass i forhold til mange andre tema. Samtidig skal det også nevnes at sikkerhet også ivaretas ved at det psykiske arbeidsmiljøet blir fulgt opp. Ikke bare i form av krisehåndtering og beredskapsplaner, men ved oppfølging av studentenes psykiske helse. Det kan ligge mye "sikkerhet" i

dette arbeidet. Her igjen kan et drøftingsspørsmål være hva det egentlig ligger i å følge opp læringsmiljø både i forhold til studentenes fysiske og psykiske sikkerhet.

4.3 Psykisk arbeidsmiljø

Det psykiske arbeidsmiljøet skal følges opp av læringsmiljøutvalget ved lærestedene (i hht høyskole- og universitetsloven). I gjennomgangen av årsrapportene er det mange utvalg som ikke nevner det psykiske arbeidsmiljøet direkte. Kun 13 av 35 læresteder nevner tiltak de har for å ivareta studentenes psykososiale helse ved lærestedet. Dette kommer i form av sosialrådgiver, psykiatrisk sykepleier, arbeid med angst blant studenter, ivaretagelse av utenlandsstudenter og tiltak rettet mot førsteårsstudenter for at de skal bli trygge og finne sin plass.

Et eksempel på at læringsmiljøutvalgets arbeid på dette området har ført fram kan hentes fra Høgskolen i Vestfold:

LMU ved HVE har i to år arbeidet med temaet psykisk helse og har satt ned en fokusgruppe som har sett nærmere på forholdene. Etter fokusgruppens notat var overlevert LMU behandlet LMU saken og fattet vedtak om at fokus på psykisk helse er svært viktig for det totale læringsmiljøet og ba ledelsen blant annet om å styrke sosialrådgiverstillingen. LMU fikk positivt svar fra ledelsen som roste LMU for å sette søkelys på psykisk helse. Sosialrådgiverstillingen ble etter dette utvidet fra 30-60 % stilling.

Dette er en liten sak, men viser hvordan LMU ved systematisk jobbing kan bli hørt og videre se resultater.

Handelshøgskolen BI er et annet lærested hvor læringsmiljøutvalget har fokus på psykososiale forhold. De jobber aktivt for å opprette arenaer andre enn de tradisjonelle festeaktivitetene. Her har læringsmiljøutvalgene ved BI tatt på alvor at studentene er en heterogen masse som har behov for ulike møteplasser. BI Oslo har etablert "Rom for tro og tanke" som et tiltak for å møte studentenes ulike psykososiale behov.

NTNU har også møtt studenters behov for psykososial oppfølging gjennom prosjekt med forebyggende veiledning. Dette er et tilbud til førsteårsstudenter ved linjer som særlig har opplevd utfordringer med studentenes psykiske helse i forhold til arbeidspress.

Det finnes masse gode eksempler på tiltak som gjøres for å ha et godt psykososialt læringsmiljø. Men igjen, området er stort og spenner seg fra individuell veiledning, helseoppfølging til aktiviteter hvor alle grupper kan føle seg inkludert. Studentene er en heterogen gruppe og det er store utfordringer å skape miljø hvor alle føler seg hjemme; unge studenter, gamle studenter, studenter med barn, studenter med nedsatt funksjonsevne, utenlandske studenter, studenter med ulik religion og legning og så videre.

5.0 Læringsmiljøundersøkelse/trivselsundersøkelse

27 av 35 læringsmiljøutvalg har i perioden 2007-2009 hatt trivsels- eller læringsmiljøundersøkelse på sin agenda. Det ser ut til at disse undersøkelsene er sentrale i LMU-arbeidet ved de fleste lærestedene. For mange av utvalgene er resultatene av disse undersøkelsene et utgangspunkt for å få fram fokusområder og saker som de ønsker å gjøre noe med ved lærestedet.

Ut i fra årsrapportene ser det ut til at læringsmiljøutvalget har noe ulik rolle i forhold til disse trivsels- og læringsmiljøundersøkelsene. Ved noen læresteder er det læringsmiljøutvalget som har ansvaret for selve undersøkelsen. Det vil si at den blir utarbeidet, eventuelt revidert og at den blir gjennomført av læringsmiljøutvalget. Ved andre læresteder tar læringsmiljøutvalget opp resultatene av undersøkelsen som et annet organ har gjennomført. Noen av årsrapportene forteller også at det har vært gjennomført læringsmiljøundersøkelse ved lærestedet, men uten informasjon om hvem som har utført den og hva slags rolle LMU har i forhold til oppfølging.

Noen av utvalgene melder i årsrapportene sine at undersøkelsen er gjennomgått uten at det vises til konkrete tiltak for å gjøre noe med avvik som fremkommer av undersøkelsen. Andre av læringsmiljøutvalgene er derimot tydelige på at undersøkelsen skal følges opp for å forbedre læringsmiljø og studentenes tilfredshet. Hvor konkrete utvalgene er i planene for oppfølging varierer stort. Flere utvalg peker på at tema fra læringsmiljøundersøkelsen skal følges opp uten at dette blir ytterligere utdypet. Hva det da ligger i det og hvor veien går videre kan i liten grad leses ut av rapportene.

Det er ulikt hvordan læringsmiljøutvalgene velger å følge opp undersøkelsene. Noen læringsmiljøutvalg følger opp undersøkelsene selv, mens andre igjen velger en representant fra LMU som skal være med i en arbeidsgruppe som jobber videre med resultatene fra undersøkelsen.

5.1 Eksempler på oppfølging av undersøkelsen

Som et eksempel på det som ser ut til å være solid og systematisk arbeid med læringsmiljøundersøkelsen kan Høgskolen i Vestfold

(HVE) nevnes. Her er det læringsmiljøutvalget ved HVE som har ansvar for å gjennomføre selve undersøkelsen og de betegner den som det viktigste verktøyet for å registrere tilbakemeldinger og kritiske områder. Etter gjennomføringen av undersøkelsen ble resultatene vurdert i læringsmiljøutvalget og på bakgrunn av det la de fram en liste til styret med oppgaver de ønsket utbedret i prioritert rekkefølge. Dette fremstår som konkret arbeid med resultatene fra undersøkelsen. Utvalget har her sørget for at områder som har behov for forbedring blir sendt videre til styret for oppfølging.

LMU ved Universitetet i Tromsø er også tett involvert i arbeidet med læringsmiljøundersøkelsen. De utarbeider den ikke selv, men gir oppdraget til forsknings- og studieavdelingen. Funnene formidler LMU videre til alle enheter og får tilbakemeldinger og utdyping fra dem på resultatene. På bakgrunn av undersøkelsen og tilbakemeldingene fra enhetene ser LMU at det er flere forhold det bør arbeides med for å forbedre læringsmiljøet. Innspill til tema blir tatt med for drøfting i utdanningsmeldinga. Denne framgangsmåten gjør at avvikene i undersøkelsen først blir sjekket opp med de ulike enhetene for å få mer informasjon ut i fra deres erfaringer. Når læringsmiljøutvalget så melder fokusområder videre til utdanningsmeldinga er det på bakgrunn av resultater som også er sjekket opp ytterligere.

Høgskolen i Telemark gjennomfører også en omfattende læringsmiljøundersøkelse. Læringsmiljøutvalget har her drøftet resultatene og gått gjennom de ulike delene av undersøkelsen for å se hva som har vært gjort og hva som må gjøres av tiltak. Dette ser ut til å være en systematisk måte å konkretisere svarene fra undersøkelsen.

Det er altså stor forskjell på læringsmiljøutvalgenes aktivitet i forhold til selve etablering av undersøkelsen og gjennomføringen av den. Og det ser ut til å være stor forskjell i grad av oppfølging av resultatene. Det kan godt være mange har fulgt opp det som har fremkommet av undersøkelsen, men det kan i noen tilfeller være vanskelig å lese ut av årsrapportene.

5.2 Ulik tidsbruk på undersøkelsene

Der LMU står for alt fra utarbeiding, gjennomføring, analysering og revidering av læringsmiljøundersøkelsen kan det ser ut til at mye av læringsmiljøutvalgets møtetid blir brukt til dette arbeidet. Det framgår i hvert fall i et par av rapportene at undersøkelsen er et hovedfokus i arbeidet deres. Dette kan føre til at de har mindre tid til andre LMU-oppgaver fordi det tar mye tid å administrere og gjennomføre undersøkelsene. Fordelen kan være at de får en stor nærhet til resultatene og dermed opplever det som noe de har eierskap til og derfor har stor vilje til å gjennomføre tiltak. Samtidig kan det være at de læringsmiljøutvalg som i større grad kan fokusere på resultater og mulige tiltak har mer tid til å være operative og være direkte pådriverer for å bedre læringsmiljøet.

5.3 Lav deltakelse

En utfordring som mange av læringsmiljøutvalgene peker på er den lave deltakelse i disse undersøkelsene. Et stort spørsmål blir da hvor representative svarene er. I og med at de fleste læringsmiljøutvalg ser ut til å vektlegge læringsmiljøundersøkelsen er kanskje det å øke svarprosenten på disse undersøkelsene en viktig oppgave. Dette for at læringsmiljøutvalgets pådriverfunksjon skal ha mulighet til å være spisset mot forhold studenten faktisk opplever ikke er tilfredsstillende ved læringsmiljøet. Det er kun ett

lærested som melder om tilfredsstillende svarprosent Høgskolen i Hedmark har en svarprosent på 44,5. Flere andre læresteder melder om en svarprosent på mellom 10 og 20. Det kan være et svakt grunnlag å fatte beslutninger om fokusområder og forbedringsbehov når det er så stor del av lærestedets studenter som avstår fra å svare.

6.0 Kompetanseheving

Med et forholdsvis nytt lovpålagt organ som læringsmiljøutvalgene er, kan det være behov for å jobbe med faglig oppdatering, erfaringsutveksling og kompetanseheving for medlemmene i utvalget. I årsrapportene framgår det at flere av lærestedene deltar på og arrangerer interne og eksterne konferanser og faglige samlinger.

6.1 Eksterne konferanser og interne møter/seminarer

Etter gjennomgangen av årsrapportene er det 20 av 35 læringsmiljøutvalg som rapporterer at de i en eller annen form har økt kompetansen til et eller flere av medlemmene gjennom kurs, konferanser, seminarer og dialogmøter. Det er både eksterne og interne former for kompetanseheving som her er registrert. Igjen skal det påpekes at andre selvsagt også kan ha deltatt på ulike kurs og konferanser eller arrangert ulike former for kompetansehevingstiltak, uten at det er rapportert om til styret i årsrapporten. Konferansene som går mest igjen er Nasjonal konferanse for inkluderende læringsmiljø og Nasjonal konferanse for inkluderende arbeidsmiljø. Ellers arrangeres det ulike former for dialogmøter og seminarer internt eller sammen med andre nærliggende læresteder (f.eks. i Bergen og Trondheim). Flere av utvalgene nevner i planene framover at de ønsker å delta på flere

konferanser og gjerne sende flere deltakere. Dette kan være et ledd i å danne nettverk og utveksle kompetanse med andre som jobber med samme type utfordringer. Det viser seg også at flere læresteder arrangerer dialogmøter med andre interne aktører som er relevante for læringsmiljøutvalgets arbeid. Ved Universitetet i Stavanger har LMU satt seg som mål for dette året å *“øke samarbeidet med interne og eksterne enheter ved UiS som arbeider for et bedre læringsmiljø”*. For å få til dette arrangerer de i år blant annet et fellesseminar med utdanningsutvalget. Slike tiltak er med på å synliggjøre LMUs arbeid og kan være viktig for å få en mer sentral plass i institusjonen.

Kanskje kan et nasjonalt nettverk for læringsmiljøutvalg også være en pådriver for å få utvalgsrepresentantene til å møtes på konferanser eller bidra til å arrangere egne konferanser for LMU-representanter.

7.0 LMU-samarbeid med lærestedet

Flere av læringsmiljøutvalgene peker på ønske om bedre samarbeid med administrasjonen, styret og andre avdelinger ved lærestedet. Det er så godt som ingen læringsmiljøutvalg som i sin årsrapport uttaler at dette samarbeidet er så godt som det bør være. I 14 av de 35 rapportene framkommer det at ønske om bedre og tettere samarbeid med styret, administrasjon og andre avdelinger er ønskelig. Dette kan ses i sammenheng med at mange av læringsmiljøutvalgene har utfordringer i forhold til synlighet. Som det kom fram tidligere i rapporten er det 19 av utvalgene som er opptatt av å øke synligheten og bli mer tilgjengelige. For å oppnå dette kan kontakt med andre deler av lærestedet være en vei å gå. Læringsmiljøutvalgene kan se behovet for å være i tettere dialog med fagmiljøene for at de igjen kan kunne “markedsføre” LMU blant

sine studenter. Ved tettere kontakt kan læringsmiljøutvalget også få mer informasjon om hva studentene er opptatt av i forhold til læringsmiljøets kvalitet.

Når utvalgene også ønsker mer kontakt og dialog med administrasjon og styret kan det være et signal om at de vil ha mer gjennomslagskraft. Det er styret som har ansvaret for at læringsmiljøet er tilfredstillende, og det er styret, gjerne gjennom administrasjon og ledelse som kan og skal iverksette tiltak. Læringsmiljøutvalget ved Høgskolen i Finnmark skriver følgende i sin årsrapport:

LMU bør forankres bedre hos ledelsen, og ledelsen bør kommunisere ut viktigheten av LMUs eksistens. Dette blir en utfordring, men kan hjelpe LMU til å bli mer kjent i organisasjonen"

Kanskje kan dette være en oppsummering for hvordan flere læresteder opplever viktigheten av synlighet og det å ha ledelsen mer med på laget.

Læringsmiljøutvalget ved Universitetet i Stavanger (UiS) har som det første målet for 2007/2008 å sette læringsmiljøspørsmål på dagsorden gjennom å bli en kjent, akseptert faktor for universitetets ledelse, ansatte og studenter. De har fokusert mye på web, både å legge ut stoff på egne sider og på studentsidene. Men som de selv skriver, dette må videreføres og er et arbeid det må jobbes med kontinuerlig. UiS er også opptatt av å bli bedre på å holde styret og ledelsen orientert om områder hvor læringsmiljøet bør forbedres. For å utvikle sin rolle som rådgivende organ ønsker LMU ved UiS å i større grad påta seg oppgaver og utredningsarbeid fra administrasjonen. Dette viser initiativ og vilje til å bli et handlende organ som gjør mer enn å utveksle informasjonssaker. Kanskje er det nødvendig at læringsmiljøutvalgene kommer på

banen slik LMU ved UiS her gjør. De viser at de vil være med å påvirke læringsmiljøet og gjennom å påta seg andre oppgaver forsterker de viktigheten av sin eksistens.

8.0 Avsluttende kommentar

Gjennomgangen av årsrapportene fra læringsmiljøutvalgene ved landets læresteder viser at de fleste læresteder gjennomfører rapporteringsplikten som loven krever. Det er imidlertid svært varierende kvalitet over innhold i rapportene med tanke på fylldighet og konkrete resultater av arbeidet. Kanskje kan lite utfyllende rapporter være et symptom på at en del læringsmiljøutvalg ikke har så mange saker å jobbe med som de etter lovens intensjon skulle hatt. Loven gir læringsmiljøutvalgene en stor oppgave i å være pådriver for at lærestedets fysiske og psykiske arbeidsmiljø skal være forsvarlig både i forhold til studentenes helse, sikkerhet og velferd. Kanskje kan dette vide mandatet være utfordrende i forhold til å gjøre læringsmiljøutvalgets arbeid konkret og sette oppgavene i system som gir resultater.

Mangel på synlighet blant gruppen læringsmiljøutvalget skal tjene – studentene – kan være en utfordring i forhold til å ta tak i saker som er viktige for studentene. Mange utvalg har på sin agenda for neste år å bli mer synlige i institusjonen. Arbeid mot både ledelse, fakulteter og studenter synes viktig for å synliggjøre LMUs viktighet i institusjonen. Læringsmiljøutvalget skal jobbe for studentene, men det er styret som har ansvaret for læringsmiljøet og det synes nødvendig å ha ledelsen og styret med seg for å gjøre utvalget til en pådriver og ressurs for studentene.

Læringsmiljø- og trivselsundersøkelsene er sentrale i mange læringsmiljøutvalgs arbeid. Viktigheten av å få opp svarprosenten

er essensiell om dette skal utvikle seg til å bli et verktøy som fungerer - og ikke et defekt verktøy som brukes uavhengig av funksjonsnivået.

Mange utvalg ser ut til å være godt i gang med å kjenne læringsmiljøet ved institusjonen og mange arbeider systematisk og ser resultater av arbeidet de legger ned. Samtidig er det ut i fra årsrapportene vanskelig å se hvordan mange av utvalgene arbeider og dermed vanskelig å vurdere om deres innsats fører til et bedre læringsmiljø. Kanskje kan mer utfyllende rapportering også øke synligheten for styret og ledelsen og dermed bidra til å skape en holdning om at læringsmiljøutvalget følger med, ser avvik og gjennom dette også blir en sterk pådriver for å forbedre forholdene.

Utfordringer som mangel på synlighet, mangel på kontakt med ledelse og administrasjon, for få innmeldte avvik, lav deltakelse i læringsmiljøundersøkelser, mangel på konkrete tiltak for å bedre forholdene og utfordringer med loven som et diffust og vidt mandat går igjen for mange av læringsmiljøutvalgene. Kanskje kan et nettverk for dette organet være en start for å formidle disse og andre erfaringer, dele gode løsninger og øke bevisstheten om viktigheten av å ha et velfungerende læringsmiljøutvalg ved lærestedet.

Kilder:

Universitets- og høgskoleloven

Høgskolerådet: "Et nasjonalt organ for læringsmiljøutvalgene"

Årsrapporter fra læringsmiljøutvalg fra:

1. Diakonhjemmet høgskole
2. Dronning Mauds minne høgskolen

3. Handelshøgskolen BI
4. Høgskolen i Akershus
5. Høgskolen i Bodø
6. Høgskolen i Finnmark
7. Høgskolen i Gjøvik
8. Høgskolen i Harstad
9. Høgskolen i Hedmark
10. Høgskolen i Molde
11. Høgskolen i Nesna
12. Høgskolen i Nord-Trøndelag
13. Høgskolen i Oslo
14. Høgskolen i Stord/Haugesund
15. Høgskolen i Sør-Trøndelag
16. Høgskolen i Telemark
17. Høgskolen i Vestfold
18. Høgskolen i Østfold
19. Høgskolen i Ålesund
20. Høgskolen i Sogn og Fjordane
21. Mediehøgskolen Gimlekollen
22. Menighetsfakultetet
23. Misjonshøgskolen
24. Norges arkitekt- og designhøgskole
25. Norges Handelshøgskole
26. Norges Idrettshøgskole
27. Norges musikkhøgskole
28. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
29. Norges veterinærhøgskole
30. Universitetet for miljø- og biovitenskap
31. Universitetet i Agder
32. Universitetet i Bergen
33. Universitetet i Oslo
34. Universitetet i Stavanger
35. Universitetet i Tromsø